

RAZISKAVA O EKONOMIJI DELITVE

V pričujočem prispevku sem povzel ključne ugotovitve raziskave o ekonomiji delitve v Sloveniji, ki sem jo izpeljal v okviru svoje magistrske naloge z naslovom Inovativni podjetniški modeli ekonomije delitve v Sloveniji (Kralj, 2013). V raziskavi, opravljeni v letu 2013, sem preučil odnos prebivalcev Slovenije do novih oblik ekonomije delitve, ki se postopno uveljavljajo tudi v slovenskem podjetniškem in širšem družbenem prostoru. Rezultati so pokazali, da so prebivalci Slovenije pripravljeni deliti stvari in storitve, če bi bila delitev primerno organizirana.

OPREDELITEV EKONOMIJE DELITVE

Ker gre za novo področje, je tudi poimenovanje sorazmerno neenotno. Dejansko ne obstaja enoten pojmovni okvir, prej gre za skupna načela oziroma principe, ki opredeljujejo ekonomijo delitve. Ključna načela ekonomije delitve so: delitev, dostopnost, sodelovanje, odprtost, povezovanje.

Različni avtorji modele, ki imajo skupne značilnosti ekonomije delitve, poimenujejo na različne načine (P2P Foundation, 2012a, str. 4):

- sodelovalna potrošnja (collaborative consumption);
- omrežje kot platforma za delitev (mesh);
- na skupnem osnovana mrežna produkcija (commons-based peer production) in dobrine, primerne za delitev (shareable goods);
- wikiponomija (wikinomics);
- množično zunanje izvajanje (crowdsourcing);

- zunanje inovacije (open innovation);
- sodelovalna ekonomija (collaborative economy).

K temu lahko prištejemo še Creative Commons oziroma odprto licenciranje, kooperative oziroma združništvo in druge oblike. Ključni razlog, zakaj za omenjene ekonomske oblike, ki imajo skupne značilnosti, uporabljamo ravno pojem ekonomije delitve, je v sami naravi človeškega komuniciranja, ki je dejansko proces medsebojne delitve (sharing process) in ne menjave (exchange process). Komuniciranje pa je z razvojem novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT; splet, mobilna telefonija itd.) in spletnih družbenih omrežij dobilo povsem nove dimenzije, ki postopno spreminjajo same temelje naše ekonomije in družbe kot celote.

V jedru vseh zgoraj omenjenih oblik so nove zmožnosti komunikacije, ki s pomočjo sodobnih IKT-tehnologij in spletnih družbenih omrežij omogočajo povsem drugačne možnosti delitve informacij, prav tako pa tudi stvari in storitev. V preteklosti je bila zmožnost komuniciranja vezana predvsem na manjša in zaprta omrežja (na primer v okviru posameznega podjetja ali lokalne skupnosti), na zaprte vire znanja in tehnologij (npr. akademske knjižnice, inštituti); potrošnikom so bile dostopne sorazmerno redke informacije o izdelkih in storitvah (če izvajamo pristranska marketinška sporočila) in tako naprej.

Z informacijsko revolucijo pa je komunikacija dosegla obseg in doseg, ki ni primerljiv z ničimer v preteklosti. Zato lahko danes nove ekonomske oblike, ki se razvijajo predvsem v okviru nove družbene realnosti informacijsko-komunikacijskih tehnologij in spletnih družbenih omrežij, s skupnim imenom poimenujemo **ekonomija delitve**.

Lisa Gansky pravi, da »tradicionalno poslovanje sledi preprosti formuli: ustvariti proizvod ali storitev, jo prodati in pobrati denar« (Gansky, What is the Mesh). Za razliko od tega načina pa se v zadnjih letih popolnoma nov model, ki ga poimenuje The Mesh (omrežje). Organizacije, ki delujejo po tem principu, »ustvarjajo, delijo in uporabljajo družbene medije, brezžična omrežja in informacije, pridobljene iz vseh razpoložljivih virov, da bi ljudem preskrbele izdelke in storitve v trenutku, ko jih le-ti potrebujejo, brez bremen, ki jih predstavlja lastništvo« (ibidem).

Ekonomija delitve uvaja številne nove pristope tako na področju proizvodnje kot tudi potrošnje. Znanje, tehnološke rešitve, inovacije ter samo delo se ne razvijajo oziroma ne potekajo več v zaprtih obratih in drugih institucijah, temveč v okviru gosto prepletenih in odprtih omrežij. Tudi potrošnja ne temelji več na enosmernem odnosu proizvajalec-prodajalec-kupec, temveč stvari in storitve na različne načine krožijo v okviru omrežij, pri čemer sta dostop in uporabnost pomembnejša od lastništva. Celo proizvodnja in potrošnja nista več nujno ločeni med seboj, saj uporabniki lahko sooblikujejo oziroma so-kreirajo stvari in storitve, ki jih sami potrebujejo.

Na splošno bi ekonomijo delitve lahko definirali kot:

Ekonomija delitve (sharing economy) je skupno ime za raznolike ekonomske oblike, ki uporabnikom omogočajo enostaven in stalen **dostop** (access) do deljivih stvari in storitev (shareable goods), ki jih v nekem časovnem obdobju **potrebujejo**.

Posamezna stvar ali storitev **ni več nujno v lasti** posameznika, pač pa se na različne načine **deli** (share) med številne uporabnike; običajno s pomočjo sodobnih **informacijsko-komunikacijskih tehnologij** in **spletnih družbenih omrežij**.

Hkrati s spremenjenimi načini potrošnje se spreminjajo tudi proizvodni načini, ki temeljijo na široko **dostopnem znanju**, **odprtih inovacijah** in **mrežnem povezovanju** – na delitvi virov, znanja in tehnologij, ki omogočajo izjemno inovativnost in razvoj.

Ekonomija delitve se na podjetniški način spopada s perečimi ekonomskimi, okoljskimi in družbenimi vprašanji ter uvaja družbeno odgovoren in trajnostno naravnani ekonomski razvojni model.

RAZISKAVA O ODNOSU PREBIVALCEV SLOVENIJE DO EKONOMIJE DELITVE

Namen in cilji raziskave o odnosu prebivalcev Slovenije do ekonomije delitve

Ključni cilj raziskave o odnosu prebivalcev Slovenije do ekonomije delitve (v nadaljevanju raziskava) je ugotoviti, kakšen je odnos prebivalcev Slovenije do novih ekonomskih oblik, ki jih s skupnim imenom imenujemo ekonomija delitve. Za potrebe raziskave sem s pomočjo spletnega orodja Survey Monkey najprej izdelal spletno anketo o odnosu prebivalcev Slovenije do ekonomije delitve.

Osnovni podatki o spletni anketi o ekonomiji delitve

Čas trajanja spletne ankete: Od 20. januarja do 20. junija 2013.

Metoda: Kvantitativna metoda raziskave.

Tehnika zbiranja podatkov: Spletno anketiranje v spletnem okolju Survey Monkey.

Število upoštevanih anket: 538

Vzorčenje

Za raziskavo sem izbral celotno populacijo Slovenije v starostni skupini 16 do 74 let.

Izbral **neverjetnostno vzorčenje** in sicer **priložnostni vzorec** (ang. convenience sampling). Spletno anketo sem pošiljal po elektronski pošti (elektronska sporočila sem pošiljal ljudem, ki jih poznam, s prošnjo, da anketo pošljejo še drugim) in jo objavil na spletnem omrežju Facebook ter nekaterih blogih.

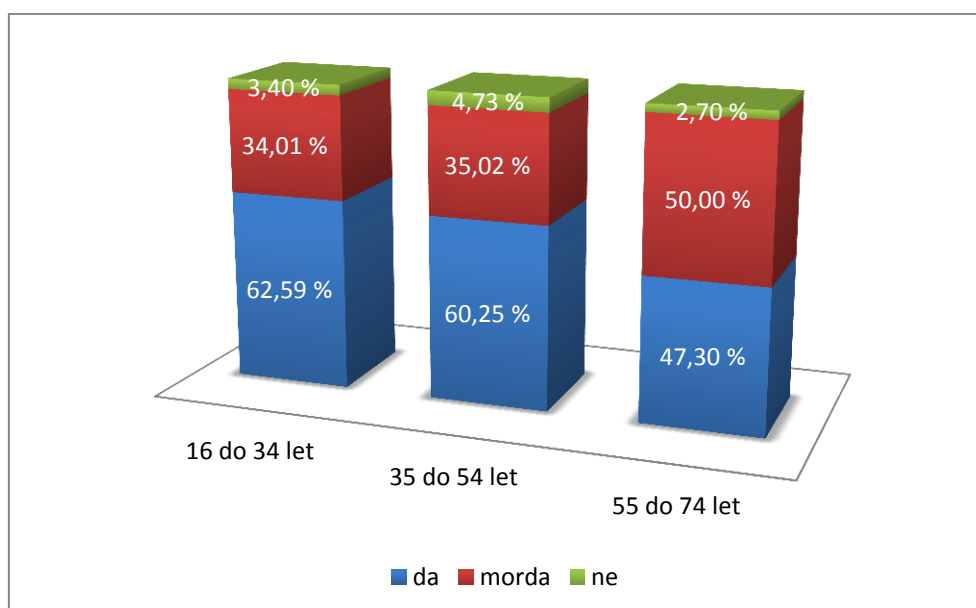
ANALIZA ANKETE

PRIPRAVLJENOST ZA DELITEV GLEDE NA STAROST, SPOL IN IZOBRAZBO

Skupno je **59,1 %** anketirancev odgovorilo, da bi se vključili v organizirano obliko delitve, 36,8 % bi se jih »morda« vključilo, 4,1 % pa ne.

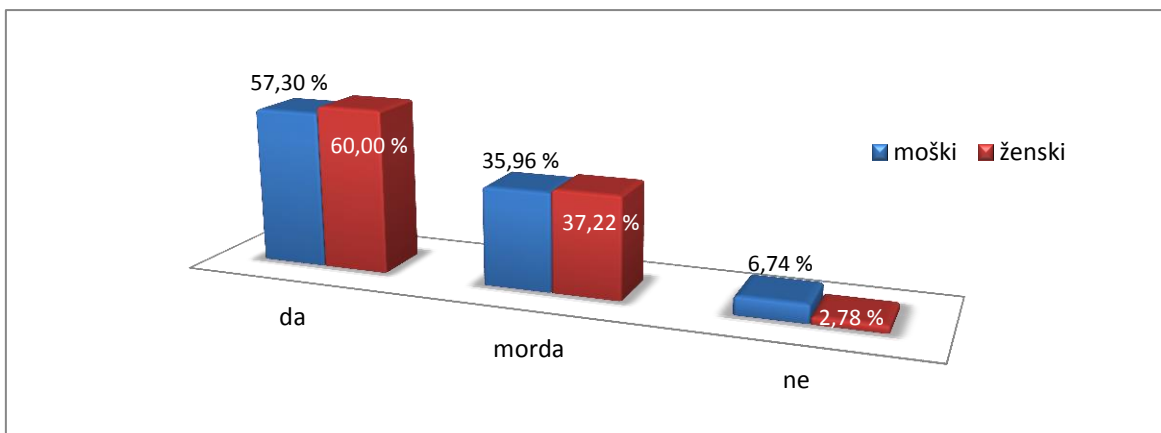
Mlajši prebivalci (16 do 34 let) so dovetnejši za nove oblike ekonomije delitve. Razlika je še zlasti opazna v primerjavi s starostno skupino 55 do 74 let. Vendar so tudi starejši prebivalci pripravljeni deliti v okviru organizirane delitve, če upoštevamo še odgovor »morda«.

Grafikon 1: Pripravljenost za delitev glede na starostne skupine

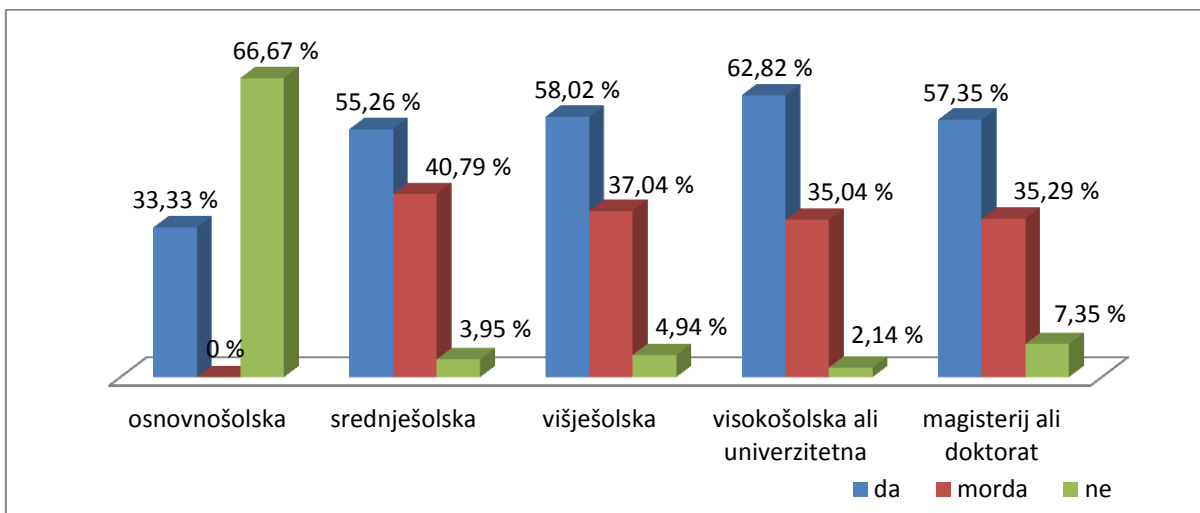
Zanimalo me je tudi, ali obstajajo razlike glede pripravljenosti za delitev glede na spol, kar je razvidno iz grafikona 2. Rezultati kažejo, da ni bistvene razlike med moškimi in ženskami, saj je 60 % žensk pritrdilno odgovorilo, da bi se vključile v organizirano delitev dobrin, moških pa le nekaj manj (57,30 %).

Grafikon 2: Pripravljenost za delitev glede na spol

Preučil sem tudi pripravljenost za delitev glede na izobrazbo. Iz grafikona 3 je razvidno, da je na vprašanje, ali bi se vključili v organizirano delitev dobrin, pritrtilno odgovorilo več anketirancev z višjo stopnjo izobrazbe, vendar so večje razlike predvsem glede na osnovnošolsko izobrazbo, kjer je delež tistih, ki se niso pripravljene vključiti v organizirano delitev dobrin, zelo visok.

Grafikon 3: Pripravljenost za delitev glede na izobrazbo

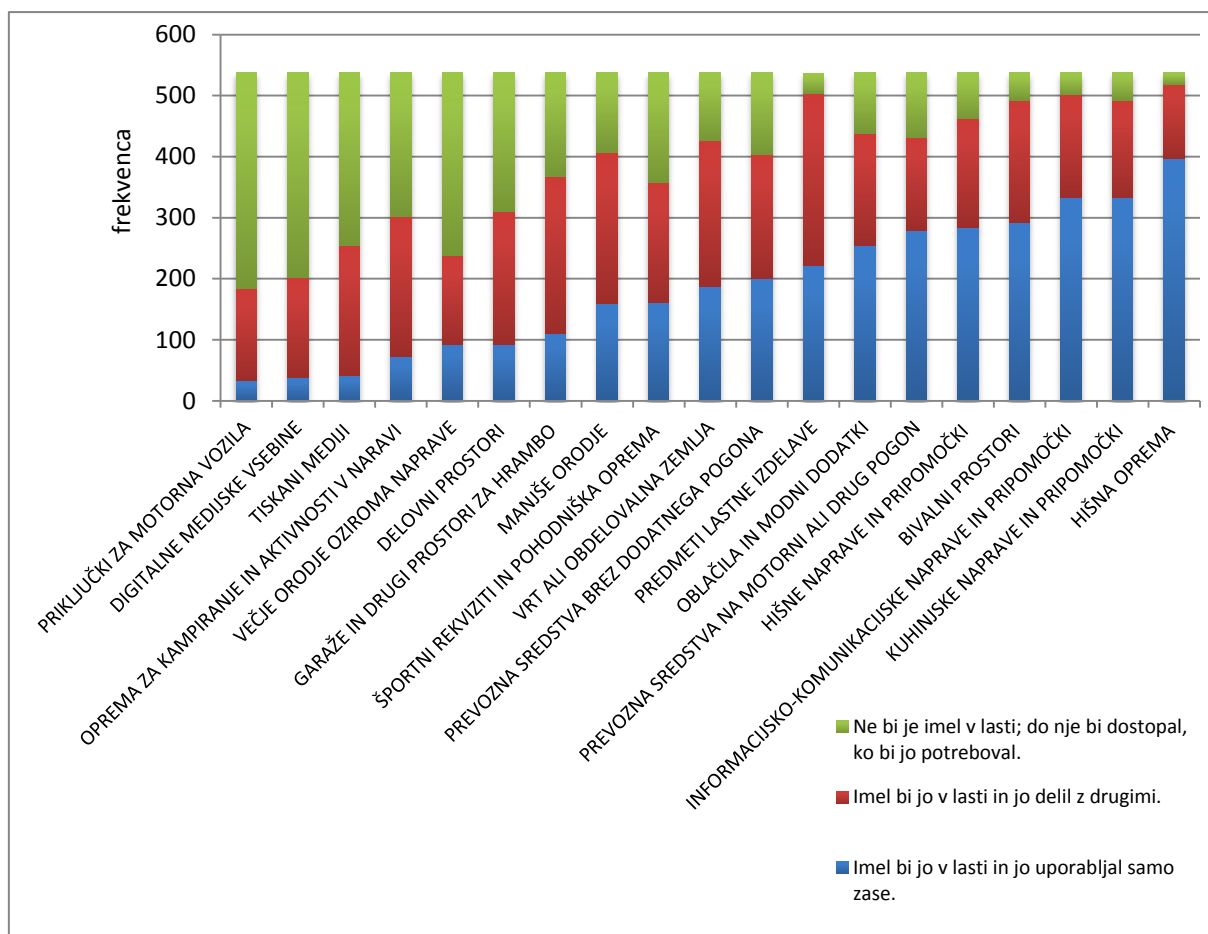
Glede na rezultate lahko dopolnim ugotovitve, da obstajajo razlike glede pripravljenosti za vključitev v organizirano obliko ekonomije delitve. Poleg mlajših prebivalcev so ženske v primerjavi z moškimi dovtetnejše za ekonomijo delitve, prav tako tudi bolj izobraženi glede na manj izobražene, predvsem glede na tiste z nižjo izobrazbo.

KATERE STVARI SO PREBIVALCI SLOVENIJE BOLJ PRIPRAVLJENI DELITI

Slovenci v starosti 16 do 74 let so **bolj pripravljeni deliti** naslednje stvari:

- priključke za motorna vozila
- digitalne medijske vsebine
- tiskane medije
- opremo za kampiranje in aktivnosti v naravi
- večje orodje oziroma naprave
- delovne prostore
- garaže in druge prostore za hrambo
- manjše orodje
- športne rekvizite in pohodniško opremo
- vrt ali obdelovalno zemljo
- prevozna sredstva brez dodatnega pogona
- predmete lastne izdelave
- oblačila in modne dodatke
- prevozna sredstva na motorni ali drug pogon
- hišne naprave in pripomočke
- bivalne prostore
- kuhinjske naprave in pripomočke
- IKT-naprave in pripomočke
- hišno opremo

Grafikon 4: Najprimernejša možnost za posamezno stvar

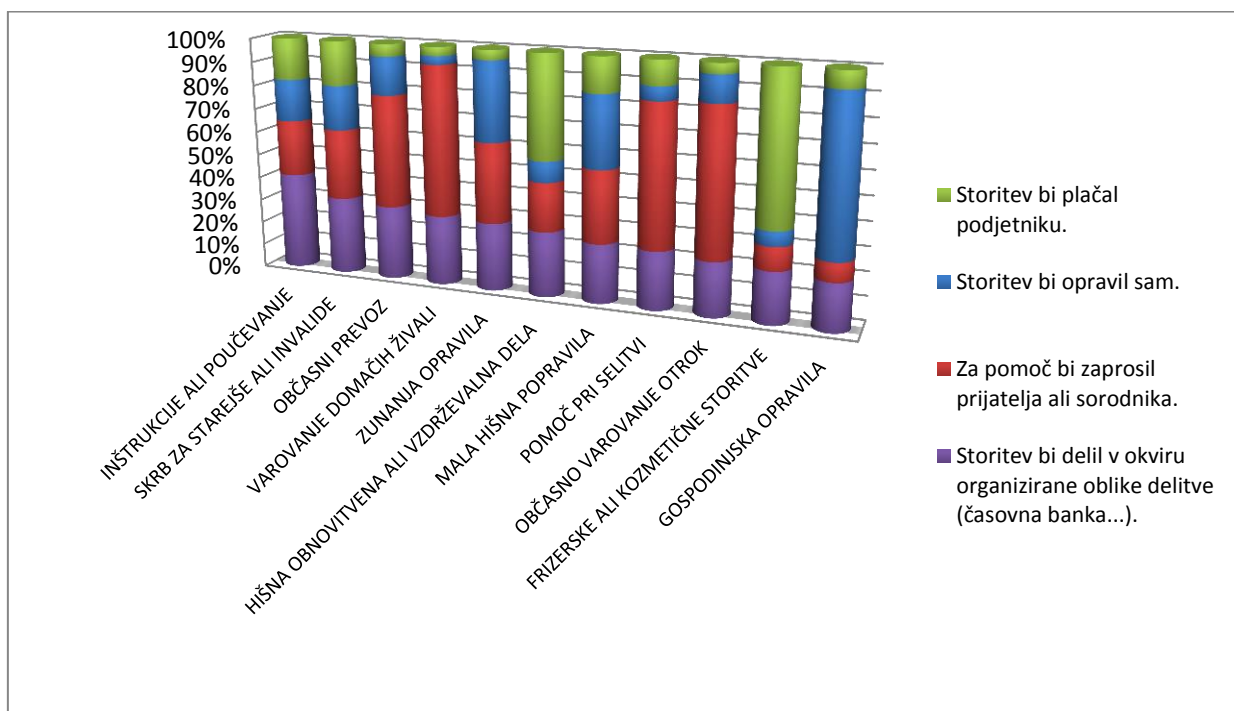
KATERE STORITVE SO PREBIVALCI SLOVENIJE BOLJ PRIPRAVLJENI DELITI

Prebivalci Slovenije, stari 16 let in več, bi bili v okviru organiziranih oblik **bolj pripravljeni deliti** naslednje storitve:

- inštrukcije ali poučevanje
- skrb za starejše ali invalide
- občasni prevoz
- varovanje domačih živali
- zunanja opravila
- hišna obnovitvena ali vzdrževalna dela
- mala hišna popravila

- pomoč pri selitvi
- občasno varovanje otrok
- frizerske ali kozmetične storitve
- gospodinjska opravila

Grafikon 5: Storitve, ki bi jih prebivalci Slovenije delili, če bi imeli možnost

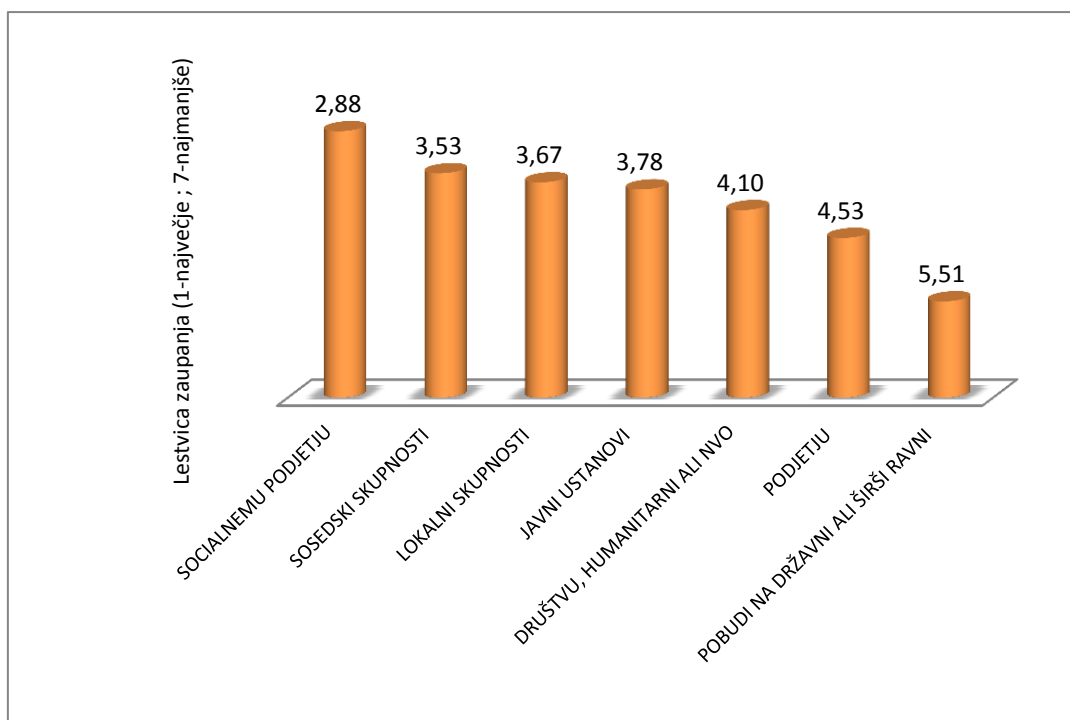

KOMU BI NAJBOLJ ZAUPALI ORGANIZACIJO DELITVE

V skladu z rezultati ankete bi prebivalci Slovenije delitev stvari ali storitev v organizacijskem smislu najbolj zaupali:

- socialnemu podjetju
- sosedski skupnosti,
- lokalni skupnosti;
- javni ustanovi,
- društvu, humanitarni ali nevladni organizaciji,
- podjetju,
- pobudi na državni ali širši ravni.

Grafikon 6: Največje zaupanje pri organiziranju delitve dobrin

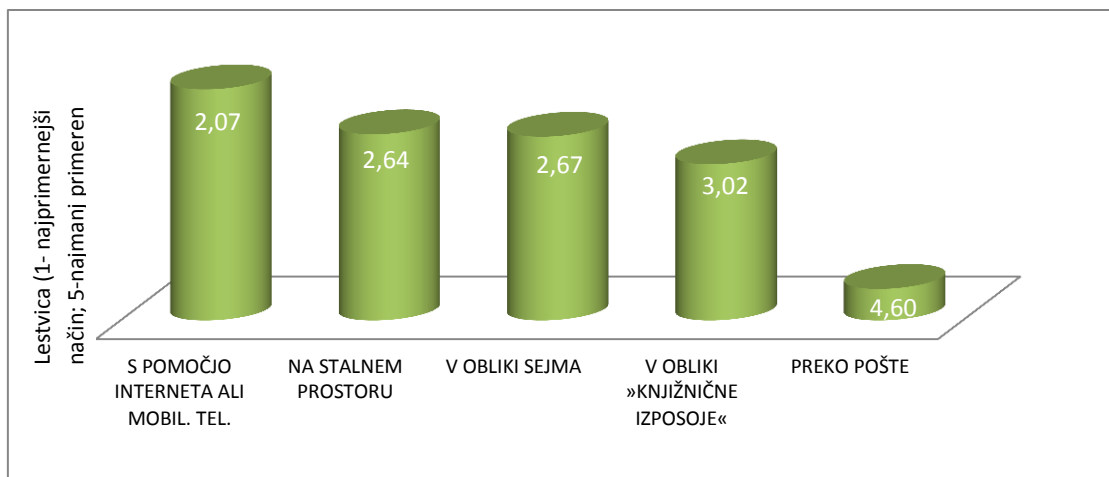

Ugotavljam, da je najprimernejša organizacijska oblika ekonomije delitve socialno podjetje, ki je dejansko najbližje temeljnemu načelu ekonomije delitve, saj se v osnovi osredotoča na zadovoljevanje skupnih družbenih potreb, kot so reševanje ekonomskih, družbenih in okoljskih problemov.

NAJPRIMERNEJŠI NAČINI DELITVE

Prebivalcem Slovenije se zdijo najprimernejši načini delitve s **pomočjo interneta ali mobilne tehnologije**, na **stalnem prostoru** in **v obliki sejma**, manj pa v obliki »knjižnične izposoje« in najmanj prek **pošte**.

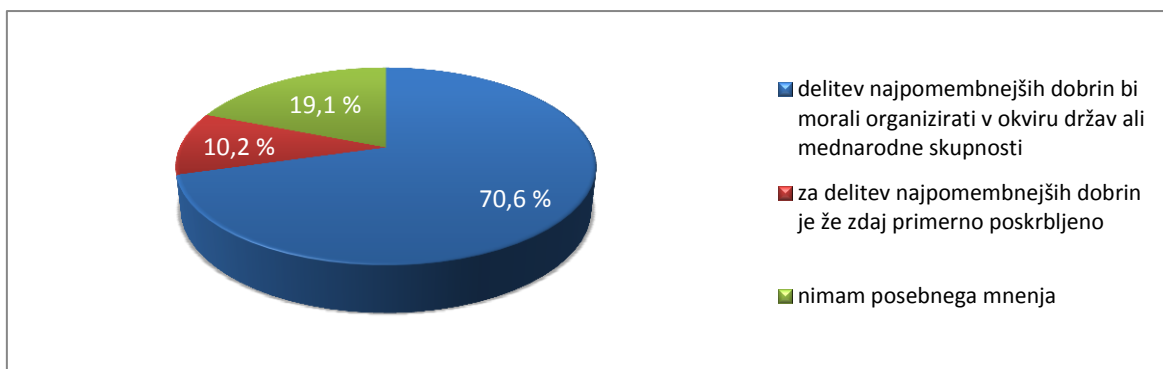
Grafikon 7: Najprimernejši načini delitve

DELITEV NAJPOMEMBNEJŠIH DOBRIN

Zanimivo je mnenje anketirancev glede delitve najpomembnejših dobrin, kot sta na primer hrana in voda. Iz grafikona 18 izhaja, da jih je kar 70,6 % mnenja, da bi morali delitev najpomembnejših dobrin organizirati v okviru držav ali mednarodne skupnosti.

Grafikon 8: Kako bi moralo biti poskrbljeno za delitev najpomembnejših dobrin

Analiziral sem tudi odgovore pod možnostjo »drugo«, kjer so imeli anketiranci možnost napisati svoje predloge. Vse skupaj lahko združim v naslednje štiri ugotovitve:

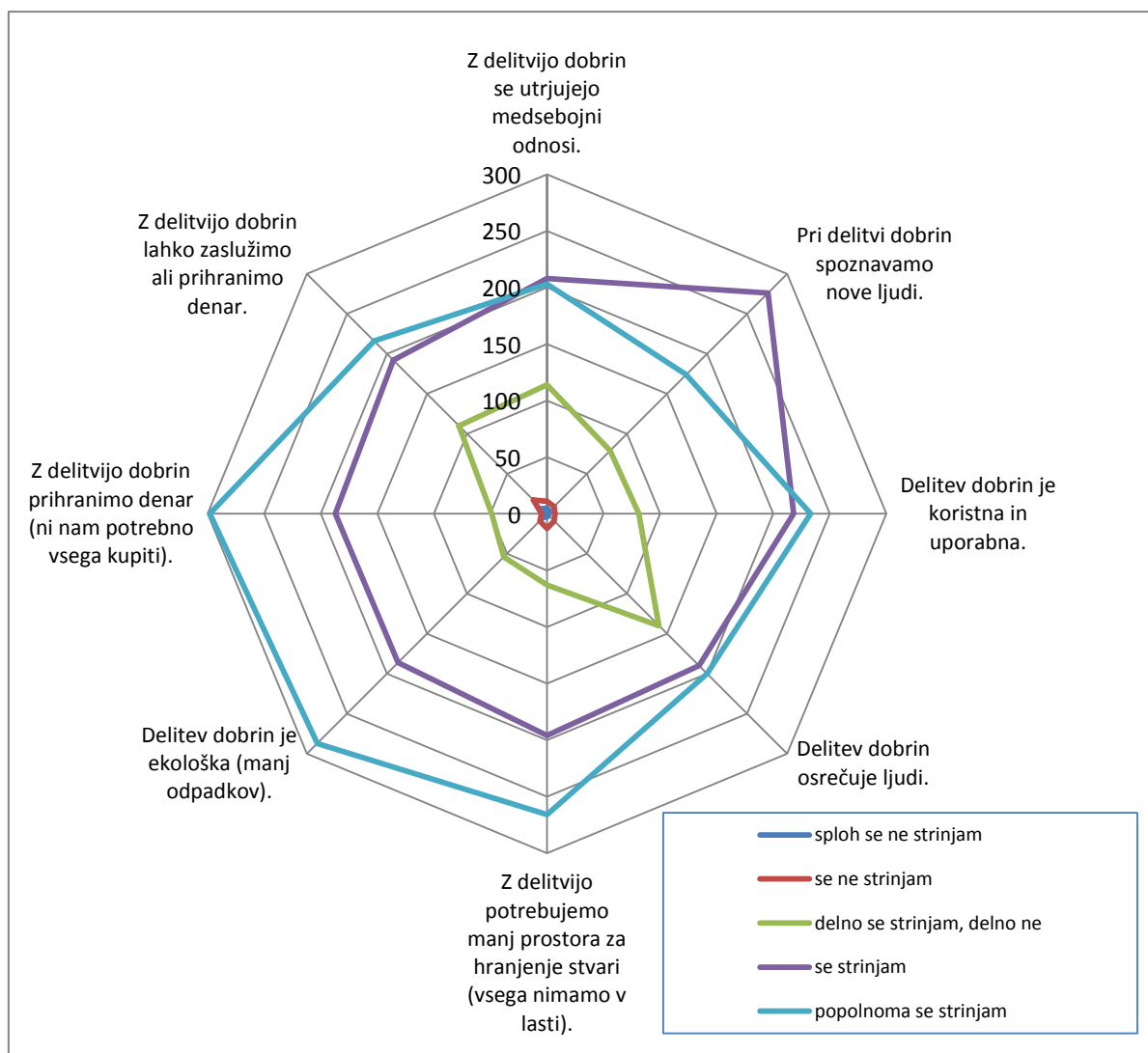
- osnovne dobrine bi morale biti na pravičen in pregleden način dostopne vsem ljudem,
- delitev oziroma dostop do dobrin bi moral izhajati iz lokalnih skupnosti in se širiti na širše ravni,
- ključne dobrine morajo biti javne dobrine v domeni javnih ustanov, nevladnih organizacij ali neodvisnih agencij,
- oskrbe s ključnimi dobrinami se ne sme prepustiti trgom.

OPREDELITEV DO EKONOMIJE DELITVE

Opredelitev do delitve dobrin je pomembna, saj lahko predstavlja dobro osnovo za promoviranje različnih podjetniških in drugih oblik ekonomije delitve. Anketiranci so se najbolj strinjali (»popolnoma se strinjam«) z naslednjimi trditvami:

- Z delitvijo dobrin prihranimo denar (ni nam treba vsega kupiti).
- Delitev dobrin je ekološka (manj odpadkov).
- Z delitvijo potrebujemo manj prostora za hranjenje stvari (vsega nimamo v lasti).

Grafikon 9: Opredelitev do delitve dobrin

Sklepne ugotovitve raziskave

Raziskava, ki sem jo s pomočjo spletne ankete opravil na vzorcu 538 oseb, je pokazala, kakšen je odnos prebivalcev Slovenije v starosti 16 do 74 let do ekonomije delitve. Ker sem uporabil neverjetnostno vzorčenje (priložnosti vzorec), rezultati veljajo za vzorec, ne moremo pa jih posplošiti na celotno populacijo. Zaradi velikega števila analiziranih anket in specifik spletne ankete, pa so rezultati dober pokazatelj trenutnega odnosa prebivalcev Slovenije do novih oblik ekonomije delitve.

Kar **59,1 %** anketirancev bi se vključilo v organizirane oblike delitve, medtem ko bi se jih 36,8 % »morda« vključilo, 4,1 % pa ne. Mlajši prebivalci Slovenije (v starostni skupini 16 do 34 let) so dovzetnejši za nove podjetniške oblike ekonomije delitve kot starejši prebivalci, vendar razlike niso velike, še zlasti če upoštevamo še podano možnost »morda«. Dovzetnejši za delitev so ženske in bolj izobraženi prebivalci Slovenije, vendar ne gre za velike razlike.

Nadalje sem ugotovil, da bi bili prebivalci Slovenije, stari 16 do 74 let, najbolj pripravljeni deliti naslednje **stvari**: priključke za motorna vozila, digitalne medijske vsebine, tiskane medije, opremo za kampiranje in aktivnosti v naravi, večje orodje oziroma naprave, delovne prostore, garaže in druge prostore za hrambo, manjše orodje, športne rekvizite in pohodniško opremo ter vrt ali obdelovalno zemljo. Prebivalci Slovenije bi bili najbolj pripravljeni deliti naslednje **storitve**, če bi imeli primerno možnost: inštrukcije ali poučevanje, skrb za starejše ali invalide, občasni prevoz, varovanje domačih živali, zunanja opravila ter hišna obnovitvena ali vzdrževalna dela.

Prebivalci Slovenije, stari 16 do 74 let, bi najbolj zaupali socialnemu podjetju, sosedski in lokalni skupnosti, med načini delitve pa so izpostavili: delitev s pomočjo spleta ali mobilne telefonije, delitev na stalnem prostoru in v okviru sejma.

Ključne prednosti ekonomije delitve, ki jih navajajo prebivalci Slovenije, so prihranek denarja, ekološki vidik delitve in manjša potreba po prostoru za hrambo stvari. Več kot dve tretjini prebivalcev Slovenije pa je mnenja, da bi morali za pravičnejšo delitev najpomembnejših dobrin, kot sta na primer voda in hrana, poskrbeti v okviru držav in mednarodne skupnosti, kar poudarja družbeno odgovorni vidik ekonomije delitve.

V spodnji preglednici sem prikazal ključne ugotovitve raziskave o odnosu prebivalcev Slovenije do ekonomije delitve, na podlagi katerih sem oblikoval predloge za modela ekonomije delitve, ki bi bili primerni za slovensko poslovno in širše družbeno okolje.

Preglednica: Pregled ključnih ugotovitev raziskave o ekonomiji delitve

STVARI, NAJPRIMERNEJŠE ZA DELITEV	STORITVE, NAJPRIMERNEJŠE ZA DELITEV
<ul style="list-style-type: none"> • priključki za motorna vozila • digitalne medijske vsebine • tiskani mediji • opremo za kampiranje in aktivnosti v naravi • večje orodje oziroma naprave • delovni prostori • garaže in drugi prostori za hrambo • manjše orodje 	<ul style="list-style-type: none"> • inštrukcije ali poučevanje • skrb za starejše ali invalide • občasni prevoz • varovanje domačih živali • zunanja opravila • hišna obnovitvena ali vzdrževalna dela
ZA DELITEV NAJPRIMERNEJŠE ORGANIZACIJSKE OBLIKE	
<ul style="list-style-type: none"> • socialno podjetje • sosedska skupnost • lokalna skupnost 	
NAJPRIMERNEJŠI NAČINI DELITVE	
<ul style="list-style-type: none"> • delitev s pomočjo spleta ali mobilne telefonije • delitev na stalnem prostoru • delitev v okviru sejma 	
NAJPRIMERNEJŠA POPULACIJA	
<ul style="list-style-type: none"> • mlajši prebivalci (16 do 34 let), ženske in bolj izobraženi so nekoliko bolj dovzetni za nove oblike ekonomije delitve, vendar razlike z drugimi skupinami niso velike 	
KLJUČNE PREDNOSTI EKONOMIJE DELITVE, KI JIH NAVAJAJO PREBIVALCI SLOVENIJE	
<ul style="list-style-type: none"> • Z delitvijo dobrin prihranimo denar (ni nam treba vsega kupiti). • Delitev dobrin je ekološka (manj odpadkov). • Z delitvijo potrebujemo manj prostora za hranjenje stvari (vsega nimamo v lasti). 	

Menim, da bo v prihodnosti ekonomija delitve postala pomemben del celotnega ekonomskega področja, saj na učinkovit način rešuje nekatera pereča vprašanja sodobne ekonomije in družbe (pretirana izraba naravnih virov, prevelike obremenitve okolja, visoki stroški lastništva nekaterih dobrin itd.). Prav tako bo ekonomija delitve postala predmet teoretičnega preučevanja in raziskovanja in, kar je najpomembnejše, sprožila bo razvoj številnih inovativnih podjetniških modelov.

Rok Kralj, v Kamniku, v mesecu decembru 2013

LITERATURA IN VIRI

- Gansky, L. What is the Mesh. *Elektronski vir*, Dostopno na: <http://meshing.it/about>
- Kralj, R. (2013) Inovativni podjetniški modeli ekonomije delitve v Sloveniji, magistrska naloga. Doba fakulteta, Maribor.
- P2P Foundation (2012) 'Synthetic Overview of the Collaborative Economy'. *Elektronski vir*, Dostopno na: <http://p2p.coop/files/reports/collaborative-economy-2012.pdf>